

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

1-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-1

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-1

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

№SI-1 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2026-SI-1>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук (DSc), профессор

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Сабинова Умида Фархадовна
доктор социологических наук (DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.

Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.

Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмуратов Мансур Бобомуратович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи

Социальные структуры, социальные институты и образ жизни

Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдуғани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)
Абдулазизов Абдулвоҳид Хабибуллоевич
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.

Социология социального сознания и социального процесса.

Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решаёт задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счёт внедрения достижений научных исследований учёных и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Жусубалиев Абдикайым Рысбаевич
кандидат социологических наук, доцент (Кыргызстан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)
Каланова Сабохат Мурадовна
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)
Рахимбаева Дилбархон Абдулхамитовна
кандидат философских наук, доцент (Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариева Аълохон Нуриддиновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Уразалиева Гулшода Бекпұлатовна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)

Жиянмуратова Гулноз Шербутаевна
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
и.о. профессор (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Сеитова Зухрагон Пиржановна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Абдуллаев Акмал Гадаймурадович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)
Абдухалилов Абдулло Абдухамитович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МАҚОЛАДА КЕЛТИРИЛГАН ДАЛИЛЛАРНИНГ ТЎҒРИЛИГИ УЧУН МУАЛЛИФ МАСЪУЛДИР | АВТОР НЕСЕТ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ДОСТОВЕРНОСТЬ ФАКТОВ ИЗЛОЖЕННЫХ В СТАТЬЕ

МУНДАРИЖА | СОДЕРЖАНИЕ | CONTENT

1. Сеитов А.П. СОЦИОЛОГИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ДИАЛОГА МЕЖДУ ОБЩЕСТВОМ И ГОСУДАРСТВОМ.....	5
2. Rasulov Abdimumin O'ZBEKISTONDA PSIXODIAGNOSTIKA METODIKALARINING TATBIQ ETISH TARIXI..	8
3. Xusanova Xayriniso, Kamilov Farxod G'ARB DAVLATLARIDA AHOLINI IJTIMOY HIMOYALASHNING KONSEPTUAL VA INSTITUTSIONAL ASOSLARI.....	16
4. Hojiyev Zavqiddin INNOVATSION TA'LIM KLASITERI MAMLAKATNI IJTIMOY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISH OMILI SIFATIDA: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	24
5. Yunusov Alisher YANGI O'ZBEKISTONDA YOSHLAR QATLAMI: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	33
6. Kadirova Xalima GLOBALASHUV SHAROITIDA MEDIA TA'LIM VA MEDIA SAVODXONLIKNING IJTIMOY AHAMIYATI.....	40
7. Abdikadirova Nigora RAQAMLASHTIRISH VA RAQAMLI TA'LIMNING INSON SALOHİYATIGA TA'SIRI.....	46
8. Ким Лариса ВИРТУАЛЬНАЯ СОЦИОСФЕРА: ТРАНСФОРМАЦИЯ СТРУКТУРЫ И КУЛЬТУРЫ УЗБЕКСКОГО ОБЩЕСТВА.....	53
9. Islambaev Ravshan QORAQALPOG'ISTONDA YOSHLAR NORASMIY BANDLIK DINAMIKASINING IJTIMOY-IQTISODIY OMILLARI.....	60
10. Eshmanova Iroda O'ZBEK YOSHLARINING XITOIY XALQ RESPUBLIKASIDAGI MOSLASHUV JARAYONLARI.....	67
11. Ravshanbekova Xurshidabonu YANGI O'ZBEKISTONDA XALQ QABULXONALAR EVALUTSIYASINI TADQIQ ETISHNING NAZARIY-METODOLOGIK JIHA TLARI.....	74
12. Mirjavxarova Farida YOSH ALARNING HARBIY-PROFESSIONAL ORIENTATSIYAGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	81
13. Boboyev Sherzod O'ZBEKISTONDA XAYRIYA AMALIYOTINING TARIXIY-RETROSPEKTIV TAHLILI.....	90
14. Anorboyeva Marifat YANGI O'ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARIGA DOIR NORMATIV-HUQUQIY HUJJATLARNING KONTENT TAHLILI.....	98
15. Yaxshiliqova Dildora NOGIRONLIGI BO'LGAN YOSHLARNING SOTSIAL MOBILLIK JARAYONLARIGA DOIR YONDASHUVLARNING NAZARIY TAHLILI.....	105
16. Nuralimova Gulsinoy AHOLINING ZAIF QATLAMLARIGA KO'RSATILADIGAN IJTIMOY XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	113
17. Mirzaaalieva Aziza SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA IJTIMOY-SIYOSIY TAHLILNING NAZARIY MUAMMOLARI.....	119

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Anorboyeva Marifat,

O'zbekiston Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar

Universiteti magistranti

e-mail: majitovamarifat02@gmail.com

YANGI O'ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARIGA DOIR NORMATIV-HUQUQIY HUJJATLARNING KONTENT TAHLILI

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.21980650>

ANNOTATSIYA

Maqolada muallif Yangi O'zbekistondagi urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuviga doir normativ-huquqiy hujjatlar kontent tahlil qilingan. Dastlab, "Kontent tahlil" tushunchasiga ta'rif berilib, uning boshqa tahlil usullaridan farqlari atroflicha yoritilgan. Normativ-huquqiy hujjatlar doirasida 2019-2025-yillarda qabul qilingan qonunlar, Prezident farmonlari va qarorlari hamda "Shaharsozlik kodeksi"ning kontent tahlili bayon qilingan. Shuningdek, urbanizatsiya siyosatidagi izchillik va tizimlilikni, hujjatlar orasidagi uzviy bog'liqligi ochib berilgan. O'zbekistonda urbanizatsiya jarayonlarini tartibga soluvchi hujjatlarning mazmuni va strukturasi tahlil qilingan. Shu bilan birga ularning qonuniylik, tizimlilik va amaliy samaradorlik jihatlarini baholashga qaratilgan. Shu orqali Yangi O'zbekistonda urbanizatsiya jarayonlarining barqaror, qulay va inson manfaatlariga mos rivojlanishi ilmiy asoslari tahlili keltirilgan. Shuningdek, I.Hamedov va D.Tuxtamuratova, D.Ahmadjonovalarning qarashlarining tahlili yoritilgan.

Kalit so'zlar: davlat, siyosat, qonun, Shaharsozlik kodeksi, manfaat, farmon, qaror, normativ-huquqiy hujjatlar, inson, kontent tahlil, kommunikatsiya, tizimlilik, urbanizatsiya, sotsiologiya, sotsiologik tadqiqot.

Анорбоева Марифат,

магистрант Университета журналистики

и массовых коммуникаций Узбекистана

e-mail: majitovamarifat02@gmail.com

КОНТЕНТ-АНАЛИЗ НОРМАТИВНЫХ И ПРАВОВЫХ ДОКУМЕНТОВ ПО ПРОЦЕССАМ УРБАНИЗАЦИИ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ

АННОТАЦИЯ

В статье автор проанализировал содержание нормативно-правовых актов по ускорению процессов урбанизации в Новом Узбекистане, описано понятие «контент - анализ» и подробно излагаются его отличия от других методов анализа. В рамках нормативно-правовых актов изложен контент-анализ законов, указов и постановлений Президента и «Градостроительного кодекса», принятых в 2019-2025 годах. Также выявлены последовательность и системность политики урбанизации, тесная взаимосвязь между документами. Проанализированы содержание и структура документов, регулирующих процессы урбанизации в Узбекистане. В

статье представлен анализ научных основ устойчивого, благоприятного и отвечающего интересам человека развития процессов урбанизации в Новом Узбекистане. Также освещен анализ взглядов И.Хамедова и Д.Тухтамуратовой, Д.Ахмаджоновой.

Ключевые слова: государство, политика, право, Кодекс городского планирования, интерес, указ, решение, нормативно-правовые документы, человек, контент-анализ, коммуникация, систематика, урбанизация, социология, социологические исследования.

Anorboyeva Marifat,

Master's student of the University
of Journalism and Mass Communications of Uzbekistan
e-mail: majitovamarifat02@gmail.com

CONTENT ANALYSIS OF REGULATORY AND LEGAL DOCUMENTS ON URBANIZATION PROCESSES IN NEW UZBEKISTAN

ABSTRACT

In the article, the author analyzed the content of regulatory legal acts to accelerate the processes of urbanization in New Uzbekistan. First, the concept of "content - analysis" was described and its differences from other methods of analysis were described in detail. Within the framework of regulatory legal acts, a content analysis of laws, decrees and resolutions of the President and the "Urban Planning Code" adopted in 2019-2025 is presented. The consistency and systematicity of the urbanization policy, the close relationship between the documents were also revealed. The content and structure of documents regulating urbanization processes in Uzbekistan were analyzed. At the same time, they are aimed at assessing their legality, consistency and practical effectiveness. Thus, an analysis of the scientific foundations of sustainable, favorable and human-friendly development of urbanization processes in New Uzbekistan is presented. The analysis of the views of I.Khamedov and D.Tukhtamuratova, D.Akhmadzhonova is also covered.

Key words: State, politics, law, urban planning code, interest, decree, decision, regulatory documents, person, content analysis, communication, taxonomy, urbanization, sociology, sociological research.

KIRISH

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda urbanizatsiya jarayonlari sezilarli darajada jadallashdi. Shaharlar infratuzilmasi rivojlantirilishi, aholi punktlarini modernizatsiya qilish va yangi ijtimoiy-iqtisodiy loyihalarni amalga oshirish davlatning huquqiy asoslari bilan mustahkamlangan. Shu munosabat bilan, urbanizatsiyani tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar – qonunlar, farmonlar, qarorlar va davlat dasturlari urbanizatsiya jarayonlarining strategik yo‘nalishlarini belgilaydi. Normativ-huquqiy hujjatlar urbanizatsiya jarayonlarini tartibga soluvchi va jamiyat hayotida ijtimoiy-ma‘naviy barqarorlikni ta‘minlovchi vosita sifatida xizmat qiladi. Kontent tahlili esa ularning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy jihatlarini tizimli o‘rganish va urbanizatsiya jarayonlarini yoshlar axloqi bilan bog‘lash imkonini beradi.

METODOLOGIYA

Yangi O‘zbekistonda urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuvini o‘rganishda, mazkur jarayonlarni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarning kontent tahlilini o‘tkazish metodologik asoslarni belgilashda muhim ahamiyatga ega. Urbanizatsiya jarayonlarini normativ-huquqiy nuqtai nazardan dastlabki talqini O‘zbekiston Respublikasining 2021-yil 22-fevralda qabul qilingan Shaharsozlik kodeksiida shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 10-yanvardagi PF-5623-son “Urbanizatsiya jarayonlarini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni, 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning rivojlanish strategiyasi to‘g‘risida”gi farmoni, 2025-yil 19-noyabrdagi PQ-347-son “O‘zbekiston Respublikasi Urbanizatsiya va uy-joy bozorini barqaror rivojlantirish milliy qo‘mitasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarorlarida yoritilgan. Jumladan, O‘zbekiston

Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” urbanizatsiya siyosatining ustuvor yo‘nalishlarini atroflicha yoritib bergan.

Yangi O‘zbekistonda urbanizatsiya jarayonlarining normativ-huquqiy asoslari va ularning yoshlar axloqi hamda ijtimoiy rivojlanish bilan bog‘liqligi o‘rganilgan. Tadqiqotning asosiy usuli sifatida kontent tahlili qo‘llanilib, PF-5623 (2019), Shaharsozlik kodeksi (2021), PF-60 (2022) va PQ-347 (2025) hujjatlaridagi asosiy tushunchalar, normativ iboralar va ijtimoiy mazmun tizimli va miqdoriy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, sotsiologik tahlil yondashuvi yordamida urbanizatsiya jarayonlari va yoshlar xulq-atvori, ijtimoiy farovonlik hamda hududiy rivojlanish o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik aniqlangan. Tadqiqot doirasida hujjatlarning g‘oyaviy va amaliy yo‘nalishlari, davlat boshqaruvi, ijtimoiy va iqtisodiy tamoyillar asosida tizimli tahlil qilingan. Natijalar urbanizatsiya siyosatining evolyutsiyasini ochib beradi. Jarayon dastlab markazlashgan va hududiy modeldan boshlangan bo‘lsa, keyinchalik ijtimoiy, bozor va insonparvar yondashuvga o‘tgan. Shu yo‘l bilan tadqiqot Yangi O‘zbekistonda urbanizatsiya jarayonlarini huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarni uyg‘unlashtirgan tizimli yondashuv asosida tahlil qilish imkonini beradi.

ASOSIY QISM

Yangi O‘zbekistonda urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuviga doir normativ-huquqiy hujjatlarning kontent tahlilini ko‘rib chiqishdan oldin, “Kontent tahlil” tushunchasi nimani anglatishini bilib olishimiz lozim. “Kontent tahlili (inglizcha "Contents" – kontent so‘zidan kelib chiqqan) matnli, vizual yoki audio ma‘lumotlarni tizimli, obyektiv va miqdoriy o‘rganish usulidir. Bu usul yordamida xabarlar ichidagi yashirin ma‘nolar, tendensiyalar va qonuniyatlar aniqlanadi. Kontent tahlili ijtimoiy fanlar sohasidagi standart tadqiqot usuli bo‘lib, uning mavzusi matn massivlari va kommunikativ yozishmalar mahsulotlarining mazmuni hisoblanadi” [1]. Kontent tahlili orqali hujjatlarning asosiy maqsadlari va vazifalari aniqlanadi. Shuningdek, kontent tahlili hujjatlarda yoshlarning axloqiy qadriyatlari urban muhit bilan bog‘liq masalalari qanchalik yoritilganini aniqlash imkonini beradi.

Kontent tahlili metodologiyasi yordamida normativ-huquqiy hujjatlar mazmuni tizimli ravishda baholanishi mumkin. I.Hamedov ta’kidlaganidek, hujjatlarning strukturasi, mazmuniy elementi va kodlash imkoniyatlari ularning samaradorligini aniqlashda asosiy mezon hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, Yangi O‘zbekistonning urbanizatsiya bo‘yicha strategik va normativ-huquqiy hujjatlari kontent tahlili orqali ularning mazmuniy to‘liqligi va amaliy samaradorligi baholanishi mumkin [2]. Tuxtamuratova va Ahmadjonovanning tadqiqoti shuni ko‘rsatadiki, urbanizatsiya nafaqat aholining shahar hududlariga ko‘chishini, balki hududiy nomutanosiblik va infratuzilma yuklamasini ham o‘z ichiga oladi [3]. Shu nuqtai nazardan, normativ-huquqiy hujjatlarni kontent tahlili orqali baholash bu jarayonlarning samaradorligini aniqlashda muhim vosita hisoblanadi. Hujjatlar mazmunida migratsiya va hududiy o‘zgarishlar bilan bog‘liq mexanizmlar qanchalik aniq ko‘rsatilganini tekshirish mumkin.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” da aytilishicha: “Hududlarni kompleks rivojlantirish, shaharlar infratuzilmasini modernizatsiya qilish va urbanizatsiya darajasini oshirish ustuvor vazifalardan biridir”[4].

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 10-yanvardagi PF-5623-son “Urbanizatsiya jarayonlarini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi farmoni matnini kontent tahlil qilamiz. Mazkur farmon matnida “Urbanizatsiya” tushunchasi o‘n sakkiz marotaba ishlatilgan bo‘lib, bu urbanizatsiya masalasi hujjatning markaziy g‘oyasi ekanini ko‘rsatadi. “Shahar” va “Shaharsozlik” so‘zlari esa o‘ttiz marotaba ishlatilgan, bu esa urbanizatsiya jarayonining aynan shaharlar rivoji bilan uzviy bog‘langanini anglatadi. Shuningdek, “Uy-joy” tushunchasi yigirma marta, “Qurilish” so‘zi esa o‘n yetti marta qo‘llanilgan. Bu holat urbanizatsiya jarayonlari asosan uy-joy qurilishi va hududlarni kompleks o‘zlashtirish orqali amalga oshirilishini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, farmon matnida “Davlat”, “Vakolat”, “Belgilansin”, “Tasdiqlansin”, “Yuklansin” kabi normativ-buyruq iboralarini bir necha marotaba ishlatilgan bo‘lib, bu urbanizatsiya jarayonlari davlat tomonidan markazlashgan holda boshqarilishini anglatadi. “Ijtimoiy”, “Aholi farovonligi”, “Turmush tarzi” kabi so‘zlar kamroq qo‘llanilgan bo‘lib, farmonda urbanizatsiya asosan tashkiliy-hududiy va institutsional jarayon sifatida talqin qilinganini ko‘rishimiz mumkin [5].

Mazkur kontent tahlil shuni ko'rsatadiki, farmonda urbanizatsiya davlat tomonidan faol boshqarilishi lozim bo'lgan strategik jarayon sifatida yoritilgan, shaharlar rivoji va uy-joy qurilishi orqali jadallashtirilishi ko'zda tutilgan va ijtimoiy omillardan ko'ra institutsional va boshqaruv yondashuvi ustun bo'lgan. Umuman olganda, farmon O'zbekistonda urbanizatsiya jarayonlarini tizimli, markazlashgan va rejalashtirilgan siyosat darajasiga ko'targan normativ-huquqiy asos sifatida baholanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-noyabrdagi PQ-347-son "O'zbekiston Respublikasi Urbanizatsiya va uy-joy bozorini barqaror rivojlantirish milliy qo'mitasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori matnini ham kontent tahlil qilamiz. Qaror matnida "Urbanizatsiya" tushunchasi yigirma marta, "Shahar", "Shaharsozlik", "Aglomeratsiya" so'zlari esa o'ttiz olti marta ishlatilgan. Bu urbanizatsiya masalasi qarorning asosiy mazmuniy yo'nalishi ekanini ko'rsatadi. Shuningdek, "Uy-joy" tushunchasi o'ttiz marta, "Uy-joy bozori" iborasi esa o'n besh marta uchraydi. Bu esa qarorda urbanizatsiya jarayonlarining uy-joy bozorini rivojlantirish bilan bevosita bog'langanini anglatadi. Shu bilan birga qaror matnida "Ijtimoiy" so'zi o'n ikki marotaba, "Aholi" tushunchasi yigirma sakkiz marotaba, "Turmush tarzi", "Ijtimoiy infratuzilma" kabi iboralar esa yetti marotaba qo'llanilgan. Bu urbanizatsiya jarayonlari nafaqat iqtisodiy va hududiy, balki ijtimoiy yo'naltirilgan siyosat sifatida ham talqin qilinayotganini ko'rsatadi. Bundan tashqari, "Davlat", "Vakolat", "Belgilansin", "Tasdiqlansin", "Yuklansin" kabi normativ-buyruq shaklidagi iboralar bir necha marta ishlatilgan. Bu urbanizatsiya va uy-joy bozorini rivojlantirish jarayonlari davlat tomonidan markazlashgan holda boshqarilishini bildiradi. Qarorda "Monitoring", "Muvofiqlashtirish", "Mas'ul tashkilotlar" kabi tushunchalarning ham mavjudligi urbanizatsiya jarayonlarining tizimli nazorat ostida olib borilishini anglatadi [6].

Ushbu tahlil natijasiga ko'ra, qarorda urbanizatsiya davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida yoritilgan. Uy-joy bozorini rivojlantirish urbanizatsiyaning asosiy mexanizmi sifatida talqin qilingan. Ijtimoiy omillar, jumladan aholining turmush sifati va yashash sharoitlarini yaxshilash masalalari muhim, ammo boshqaruv va institutsional yondashuvga bo'ysundirilgan. Urbanizatsiya jarayonlari "Xalq manfaatlariga xizmat qiluvchi davlat siyosati" konsepsiyasi bilan uyg'unlashtirilgan. Umuman olganda, qaror Yangi O'zbekistonda urbanizatsiya jarayonlarini davlat – jamiyat – inson manfaatlari tamoyili asosida rivojlantirishga ijtimoiy yo'naltirilgan normativ-huquqiy hujjat sifatida baholanadi.

Demak, yuqoridagi ikki kontent tahlil natijalariga ko'ra, O'zbekistonda urbanizatsiya jarayonlari 2019-2025 yillar davomida sezilarli darajada takomillashtirilgan. 2019-yil 10-yanvarda qabul qilingan PF-5623-son Prezident farmonida urbanizatsiya, asosan, past urbanizatsiya darajasini bartaraf etish, shaharlar tarmog'ini kengaytirish va uy-joy qurilishini jadallashtirishga qaratilgan. Farmon matnida buyruq xarakteridagi normativ iboralar ustun bo'lib, urbanizatsiya ko'proq hududiy va qurilish siyosati doirasida yoritilgan. 2025-yil 19-noyabrdagi PQ-347-son qarorida esa urbanizatsiya masalasi yanada keng va ijtimoiy yo'naltirilgan mazmunda aks ettirilgan. Qaror matnida uy-joy bozori, aglomeratsiyalar, aholi ehtiyojlari, turmush tarzi va ijtimoiy infratuzilma bilan bog'liq tushunchalarning ko'payishi, urbanizatsiyaning inson manfaatlariga xizmat qiluvchi tizimli siyosatga aylanganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, bozor mexanizmlari, monitoring va muvofiqlashtirish tushunchalarining faol qo'llanilishi urbanizatsiya jarayonlarining samaradorligini oshirishga qaratilgan yangi yondashuv shakllanganini anglatadi. O'zbekistonda urbanizatsiya jarayonlari dastlab markazli davlat va muammoli holatni bartaraf etishga qaratilgan modeldan, keyinchalik esa ijtimoiy, bozor va inson manfaatlariga yo'naltirilgan modelga o'zgargan. Bu jarayon Yangi O'zbekiston taraqqiyot konsepsiyasiga mos ravishda "davlat – jamiyat – inson" munosabatlarida inson omilining ustuvorligini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

"Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi Qonunda: "Normativ-huquqiy hujjatlar qonuniylik, tizimlilik va aniqlik prinsiplari asosida ishlab chiqiladi" [7].

Demak, bu qonun normativ-huquqiy hujjatlarning sifatini belgilovchi asosiy tamoyillarni ko'rsatadi. Qonuniylik prinsipi hujjatlarning boshqa qonun va me'yoriy hujjatlar bilan muvofiqligini ta'minlaydi, bu urbanizatsiya jarayonlarida qarorlarning qonuniy bo'lishi uchun muhimdir. Tizimlilik prinsipi hujjatlar o'zaro izchil va bir-birini to'ldiruvchi bo'lishini kafolatlaydi, aks holda

amaliyotda chalkashlik yuzaga keladi. Aniqlik prinsipi esa hujjatlarning mazmunini tushunishni osonlashtirib, ijro jarayonidagi xatoliklarni kamaytiradi. Shu nuqtai nazardan, bu tamoyillar urbanizatsiya jarayonlarini tartibga soluvchi hujjatlarni baholashda asosiy mezon sifatida xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 22-fevralda qabul qilingan Shaharsozlik kodeksi matnida qo'llanilgan asosiy tushunchalar va ularning mazmuniy yuklamasini kontent tahlil asosida aniqlaymiz. Kontent tahlil natijalariga ko'ra, kodeks matnida "Shaharsozlik" tushunchasi qirq besh marta qo'llanilgan bo'lib, hujjatning asosiy predmeti aynan shaharsozlik faoliyatini huquqiy jihatdan tartibga solish ekanini ko'rsatadi. "Hududni rejalashtirish" va "Hudud" so'zlari o'ttiz sakkiz marta uchrab, urbanizatsiya jarayonlarida hududiy yondashuv ustuvor ekanini tasdiqlaydi. "Bosh reja" tushunchasi kodeks matnida o'n yetti marta ishlatilgan bo'lib, shahar va aholi punktlarini rivojlantirishda strategik rejalashtirish hujjatlari markaziy o'rin tutishini anglatadi. "Qurilish" so'zi esa o'ttiz uch marta qo'llanilgan bo'lib, kodeksning amaliy yo'nalishga ega ekanini ko'rsatadi. Shuningdek, "Norma", "Qoidalar", "Talablar" kabi huquqiy-me'yoriy terminlar o'ttiz marta uchraydi. Bu esa shaharsozlik faoliyati qat'iy huquqiy cheklovlar va standartlar asosida amalga oshirilishini belgilaydi. Ijtimoiy va ekologik mazmundagi tushunchalar nisbatan kamroq uchraydi. Jumladan, "Ekologiya", "Atrof-muhit", "Xavfsizlik" tushunchalari jami o'n ikki marta, "Barqaror rivojlanish" iborasi esa yetti marta atrofida qo'llanilgan. "Qulay yashash muhiti" kabi iboralar besh marta uchraydi [8].

Shaharsozlik kodeksiga doir kontent tahlilarimiz shuni ko'rsatadiki, hujjatda eng ko'p ishlatilgan tushunchalar "Shaharsozlik", "Hudud", "Qurilish", "Bosh reja" bo'lib, bu urbanizatsiyani avvalo huquqiy-me'yoriy va tashkiliy faoliyat sifatida talqin etilayotganini anglatadi. Ijtimoiy va insonparvar tushunchalarning kam uchrashi esa ushbu hujjatning strategik emas, balki amaliy-tartibga soluvchi normativ hujjat ekanini tasdiqlaydi. Shaharsozlik kodeksi urbanizatsiyani davlat boshqaruvi, hududiy rejalashtirish va qurilish jarayonlarini tartibga soluvchi normativ-huquqiy faoliyat sifatida yoritadi va inson manfaatlarini ijtimoiy kontekstda emas, balki hududiy va me'yoriy talablar orqali bilvosita aks ettiradi. Shu bilan birga, hujjat urbanizatsiyaning amaliy jihatlarini mustahkamlash va shaharsozlikning texnik-huquqiy poydevorini yaratish borasida asosiy huquqiy baza sifatida xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning rivojlanish strategiyasi to'g'risida" farmonini kontent tahlil qilamiz. Tahlil natijalari ushbu normativ-huquqiy hujjatning g'oyaviy yo'nalishini ochib beradi. "Rivojlanish" so'zi yetmish marta uchrashi hujjatning strategik xarakterga ega ekanini va islohotlarning uzluksizligini ifodalaydi. Farmon matnida "Inson" tushunchasi oltmish marta uchraydi. Bu davlat siyosatida inson manfaatlari va qadriyatlarini markaziy o'ringa ko'tarilganini ko'rsatadi. "Ijtimoiy" tushunchasi farmon matnida qirq besh marta qo'llanilgan. Bu ijtimoiy soha ta'lim, sog'liqni saqlash, bandlik, ijtimoiy himoya masalalari rivojlanish strategiyasining ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanini anglatadi. Shuningdek, "Xalq" so'zi qirq marta ishlatilgan bo'lib, farmon mazmunida xalq bilan muloqot, xalq manfaatlariga xizmat qilish g'oyasi yetakchi o'rin tutishini tasdiqlaydi. Farmonda "Islohot" tushunchasi o'ttiz marta, "Iqtisodiy" tushunchasi esa o'ttiz besh marta ishlatilgan. Bu iqtisodiy islohotlar va bozor mexanizmlarini rivojlantirish strategiyaning muhim tarkibiy qismi ekanini ko'rsatadi. "Hudud" va "Hududiy" so'zlari yigirma besh marta qo'llanilib, hududlararo rivojlanish tafovutlarini kamaytirish masalasiga alohida e'tibor qaratilganini bildiradi [9].

Shahar va qishloq masalalariga oid "Shahar", "Qishloq" tushunchalari farmon matnida yigirma marta, "Uy-joy" tushunchasi esa o'n ikki marta uchraydi. Bu urbanizatsiya va uy-joy masalalari alohida hujjat darajasida bo'lmasa-da, strategik rivojlanishning muhim tarkibiy qismi sifatida qaralayotganini anglatadi. "Turmush sifati" tushunchasining o'n marta qo'llanishi esa rivojlanishning asosiy mezon sifatida inson farovonligi tanlanganini ko'rsatadi. Farmonning miqdoriy kontent tahlili shuni ko'rsatadiki, hujjat matnida ijtimoiy, insonparvar va strategik rivojlanish tushunchalari ustunlik qiladi. So'zlar qo'llanilishining yuqoriligi davlat siyosatida "inson – jamiyat – davlat" tamoyilining mustahkamlanayotganini va urbanizatsiya hamda hududiy

rivojlanish masalalari inson turmush sifati bilan uzviy bog'langan holda talqin etilayotganini tasdiqlaydi [10].

Demak, o'tkazilgan kontent tahlillar Shaharsozlik kodeksi hamda PF-60-son farmoni Yangi O'zbekistonda urbanizatsiya va hududiy rivojlanish siyosatini bir-birini to'ldiruvchi va izchil tizim sifatida shakllantiradi. Shaharsozlik kodeksida "Shaharsozlik", "Hudud", "Qurilish", "Bosh Reja", "Me'yor", "Talab" kabi tushunchalar yuqori darajada uchrashi ushbu hujjatning huquqiy-texnik va tartibga soluvchi xarakterga ega ekanini ko'rsatadi. Kodeks asosan shaharlar va aholi punktlarini rejalashtirish, yer va hududlardan foydalanish, qurilish faoliyatini normativ jihatdan tartibga solishga yo'naltirilgan. Unda inson manfaatlari bilvosita tarzda xavfsizlik, qulaylik va barqarorlik talablari orqali ifodalangan. PF-60-son farmonining kontent tahlili esa mutlaqo boshqa, ammo kodeks bilan uzviy bog'liq g'oyalarni namoyon etadi. Farmon matnida "Inson", "Xalq", "Ijtimoiy", "Rivojlanish", "Turmush sifati" tushunchalarining ko'p qo'llanishi urbanizatsiya va hududiy siyosatning insonparvar va ijtimoiy yo'naltirilgan modelga o'tayotganini tasdiqlaydi. Bu hujjatda shaharsozlik va hududiy rivojlanish masalalari texnik jarayon sifatida emas, balki ijtimoiy farovonlik va barqaror taraqqiyot vositasi sifatida talqin etiladi. Shu sababli, Shaharsozlik kodeksi urbanizatsiyaning normativ-huquqiy poydevorini, PF-60-son farmon esa uning ijtimoiy-ma'naviy va strategik maqsadlarini belgilab beradi. Bu Yangi O'zbekistonda urbanizatsiya siyosati buyruqbozlik va faqat qurilishga yo'naltirilgan yondashuvdan, inson – jamiyat – davlat tamoyiliga asoslangan kompleks rivojlanish modeliga o'tayotganini ko'rsatadi. 2021-2022-yillarda qabul qilingan ushbu ikki muhim normativ-huquqiy hujjat Yangi O'zbekistonda urbanizatsiya va shaharsozlik siyosatining huquqiy aniqligi va ijtimoiy yo'naltirilganligini bir vaqtda ta'minlashga xizmat qilmoqda. Bu esa urbanizatsiya jarayonlarini barqaror, adolatli va inson manfaatlariga mos holda rivojlantirish uchun mustahkam konseptual asos yaratadi.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, 2019-2025-yillar davomida Yangi O'zbekistonda urbanizatsiya jarayonlari normativ-huquqiy hujjatlar orqali bosqichma-bosqich va tizimli ravishda rivojlantirilgan. Tadqiqot doirasida o'rganilgan PF-5623 (2019), Shaharsozlik kodeksi (2021), PF-60 (2022) va PQ-347 (2025) hujjatlari urbanizatsiya siyosatining huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy yo'nalishlarini kompleks tarzda yoritadi. PF-5623 farmoni urbanizatsiyani asosan davlat tomonidan tartibga solinadigan hududiy va qurilish jarayoni sifatida talqin qilsa, PQ-347 urbanizatsiyani bozor mexanizmlari, uy-joy bozori va aholi ehtiyojlari bilan uzviy bog'langan ijtimoiy-iqtisodiy jarayon sifatida ko'rsatadi. Shaharsozlik kodeksi hududiy rejalashtirish va shaharsozlik faoliyatining huquqiy va me'yoriy poydevorini belgilab beradi, inson manfaatlarini bilvosita ekologik va barqaror yashash muhitiga asoslangan tarzda yoritadi. PF-60 farmoni esa urbanizatsiya va hududiy rivojlanish masalalarini insonparvar, strategik va ijtimoiy yo'naltirilgan tizim sifatida talqin qiladi, bunda "inson", "ijtimoiy rivojlanish" va "turmush sifati" tushunchalari ustunlik qiladi.

Kontent tahlil natijalari urbanizatsiya siyosatidagi evolyutsiyani ochib beradi: 2019–2025 yillarda urbanizatsiya davlat markazli, texnik-huquqiy modeldan boshlab, ijtimoiy, insonparvar va strategik rivojlanishga yo'naltirilgan modelga o'tgan. Hujjatlar bir-birini to'ldiruvchi tarzda urbanizatsiya jarayonlarini hududiy va shaharsozlik tartibga solish, bozor va uy-joy siyosati, hamda ijtimoiy farovonlik va inson manfaatlari bilan bog'lash orqali kompleks tizim sifatida yoritadi. Bu esa Yangi O'zbekiston shahar va hududlarini barqaror, qulay va farovon rivojlantirishning ilmiy va amaliy zaminini mustahkamlaydi.

Adabiyotlar/ Literatura/ References:

1. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. 2000-2006-yillar. URL:<https://ru.wikipedia.org/wiki>
2. Hamedov I.A. Normativ-huquqiy hujjatlarning sifatini oshirish va kontent tahlili. Ilmiy jurnal, 2020. 12(3). – B.45-56.
3. Tuxtamuratova D., Ahmadjonova D. Urbanizatsiya va demografik jarayonlar: O'zbekiston tajribasi. Toshkent, 2021: Ilmiy nashr.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” 2022-2026-yillar. – Toshkent: Prezident matbuot xizmati, 2022. – B.48.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 10-yanvardagi PF-5623-son «Urbanizatsiya jarayonlarini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida» gi farmoni. URL: <https://lex.uz/docs/-4154818>
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-noyabrdagi PQ-347-son “O‘zbekiston Respublikasi Urbanizatsiya va uy-joy bozorini barqaror rivojlantirish milliy qo‘mitasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. URL:<https://www.lex.uz/uz/docs/-7850383>
7. O‘zbekiston Respublikasi “Normativ-huquqiy hujjatlar to‘g‘risida”gi Qonun. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik palatasi matbuot xizmati, 2019. – B.36.
8. O‘zbekiston Respublikasining 2021-yil 22-fevralda qabul qilingan Shaharsozlik kodeksi. URL: <https://lex.uz/docs/-5307951>
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning rivojlanish strategiyasi to‘g‘risida” farmoni. URL: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
10. O‘sha joyda: URL: <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000